

що знижує гідність працівника поліції та знижує імідж органу, що стоїть на захисті Закону [1, с. 94].

Варто звернути увагу і на той факт, що змінюються часи, злочинці набувають професіоналізму, широко використовують досягнення науки й техніки, спеціальні засоби та канали зв'язку, системний підхід до підготовки злочинів і тому працівникам правоохоронних органів складніше виявляти, а також встановлювати осіб, що їх вчинили. Іноді норми нормативно-правових актів не дають реальної можливості виявляти й припиняти злочинну діяльність, а в деяких випадках і перешкоджають цьому. Усе це тільки сприяє злочинцям. Згідно з останніми результатами вивчення громадської думки, українські громадяни вже помітили позитивні зміни в роботі правоохоронців.

Водночас Національна поліція України у своїй діяльності потребує активної громадської підтримки.

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр> (дата звернення: 15.04.2019).

2. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 15.04.2019).

3. Негодченко О. В. Організаційні особливості захисту прав та свобод людини органами внутрішніх справ України. *Вісник Запорізького юридичного інституту*. 2013. № 1. С. 78–83.

Одержано 22.04.2019

★

УДК 159.92

Катерина Ігорівна Маравська,

аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНО-НОРМАТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ КУРСАНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ МВС УКРАЇНИ

Вивчення проблеми нормативної поведінки курсантів закладів вищої освіти МВС України зі специфічними умовами навчання є актуальною, оскільки реформування органів внутрішніх справ, створення поліції зумовило трансформацію професійних,

корпоративних цінностей, моделі професійної поведінки, правової та професійної культури її працівників.

Зміст професійно-нормативної поведінки курсантів закладів вищої освіти МВС України, її критерії, рівні прояву залишаються недостатньо розробленими і потребують уточнення для потреб психологічного забезпечення освітнього процесу та подальшої професійної діяльності майбутніх поліцейських.

Питання нормативності поведінки курсантів закладів вищої освіти МВС України зі специфічними умовами навчання є важливим в контексті їх адаптації до умов вишу та професійного становлення. Добре відомий той факт, що одні курсанти досить легко та швидко приймають норми, цінності, еталони, шаблони поведінки, які існують у навчальному закладі та пов'язані з майбутньою професією поліцейського. Інші ж, навпаки, переживають певні труднощі в оволодінні новими зразками поведінки, порушують дисципліну, отримують незадовільні оцінки, пропускають заняття тощо.

Низка авторів, зокрема М. І. Бобнева, С. О. Гарькавець, В. М. Кудрявцев, Т. Парсонс, В. Д. Плахов та інші в своїх наукових працях досліджували проблему нормативності особистості, даючи відповіді на питання: «що таке норма?», «яким чином відбувається її засвоєння?», «які особливості нормативної поведінки?» та, власне, «що таке нормативна поведінка?».

Так, В. М. Кудрявцев вважав, що нормативність способу життя полягає в його тісному зв'язку із конкретними соціальними нормами. Нормативність способу життя проявляється, на його думку, в конкретних правилах поведінки людей, які є наслідком способу життя. Такі правила поведінки закріплюються в соціальних нормах, які регулюють суспільні відносини, що виникають в різних сферах життя [1, с. 70–71].

Термін «нормативність» зустрічається у працях психологів та спеціалістів інших галузей (О. А. Лукашева, Е. Г. Ліпатов, О. В. Лисун, О. К. Пашенко та ін.). Так, О. А. Лукашева під нормативністю розуміє форму об'єктивно необхідних зв'язків та способів взаємодії людей [2].

На думку Е. Г. Ліпатово, нормативність – це не тільки форма буття соціальних інтересів та потреб, а ще й процес формування та виявлення способів існування соціальної реальності [3].

О. К. Пащенко пропонує розглядати нормативність як ступінь засвоєння норми [4].

Е. А. Нурмухаметов розглядає нормативність як характеристику особистості, що відображає процес засвоєння соціальної норми і виступає необхідною умовою існування особистості в онтогенезі [5, с. 912].

Відомий психолог В. Л. Васильєв, як і інші дослідники питання нормативності, зазначає, що «...нормативна поведінка особистості характеризується деякими психологічними особливостями та закономірностями. Вона розгортається в соціальній проблемній ситуації, їй притаманні складні сполучення свідомих і несвідомих компонентів та рівнів психічної діяльності, включає в себе процеси вироблення та прийняття нормативних рішень, складні психічні операції та дії з нормами як умовами нормативної задачі та поведінки» [6, с. 112].

Наведені вище поняття свідчать про той факт, що поведінка має нормативну складову, яка визначається сферою та функціями діяльності особистості. Прийняття нормативного рішення залежить від фактора спілкування та групових взаємин в процесі спільної діяльності.

Деякі вчені, зокрема М. Є. Веракса, вважають, що однією з найважливіших характеристик людини як особистості є здатність до створення та поширення нових норм [7, с. 100].

Соціальні норми виконують роль інструмента соціального регулювання та контролю. Сама соціальна норма визначає ту межу, міру, інтервал допустимої, обов'язкової поведінки, діяльності людей, соціальних груп, соціальних організацій [8, с. 145].

Професійне середовище закладу вищої освіти зі специфічними умовами навчання продукує специфічні моральні норми: норми-заборони, норми-рамки та норми-зразки. Норми-заборони закріплені в нормативних документах. Вони вказують курсантам правила поведінки і службового спілкування під час навчання, несення служби в добовому наряді та під час звільнення. Порушення цих норм проявляється у вигляді несумлінного або пасивного виконання службових обов'язків, порушень дисципліни, аморальних вчинках.

Якщо норми-заборони примушують курсантів чітко виконувати вимоги нормативних документів, то норми-рамки визначають

межі їхніх допустимих дій та допомагають активізувати їх діяльність. До них можна віднести чесність, справедливість, субординацію та ін. Ці норми прописані в моральних кодексах, статутах та ін.

Норми-зразки полягають в авторитеті суспільної думки та самосвідомості. Вони є моделлю професійної поведінки [9].

А. К. Пащенко виділив чотири рівні норми: імпульсивний, польовий, рольовий та нормативний, кожен з яких має свої характерні ознаки, які відображають рівень нормативності людини.

Застосовуючи їх при вивченні нормативної поведінки курсантів закладів вищої освіти МВС України, можемо навести коротку характеристику ознак їхньої поведінки, притаманної кожному рівню норми.

Перший рівень засвоєння нормативної ситуації – імпульсивний. На цьому рівні в процесі знаходження або засвоєння нормативної ситуації у курсанта виникає емоційна реакція на зовнішні ознаки певної ситуації. На цьому етапі курсант засвоює тип відношення до цієї ситуації старшого начальника, який є для нього певним еталоном. Курсанти намагаються реалізувати свої потреби, але ще не знають засобів реалізації певних можливостей, не мають відповідних моделей мислення, переживання та поведінки.

Другий рівень засвоєння нормативної ситуації – польовий. На цьому рівні курсанти виділяють конкретні зовнішні ознаки, притаманні нормативній ситуації. Вони засвоюють ознаки норми: час, місце та порядок дій. Рівень засвоюється тоді, коли у курсанта виникає здатність виокремити ознаки та можливості реалізації власних потреб в контексті конкретних ситуацій професійної діяльності чи дозвілля.

Третій рівень засвоєння нормативної ситуації – рольовий. На цьому рівні курсант розрізняє зовнішні ознаки за ступенем емоційної привабливості, він розуміє принципи конкретних взаємин, у нього виникає сформована поведінка у відповідності до правил поведінки в навчальній групі чи у виші в цілому.

Четвертий рівень засвоєння нормативної ситуації – нормативний. Цей рівень характеризує цілеспрямовану поведінку, її легкість. Поведінка є непереривною, її не супроводжують будь-які інші дії. В конкретній ситуації курсант вже використовує свої власні уявлення, а не зовнішні ознаки ситуації [10, с. 302–303].

Курсантська група – формально створена спільнота – є референтною групою, де відбувається безпосередній розвиток особистості майбутнього поліцейського.

С. О. Гарькавець вказує, що генеза соціально-нормативної поведінки пов'язана з розвитком особистості, її самосвідомості, а протидія соціальним нормам, їхня ревізія та власне розвиток пов'язані з вирішенням особистісних проблем. І тому самосвідомість особистості власне й визначає її соціально-нормативну позицію. Така позиція може бути індивідуалістичною (я так вважаю), приєднання до позиції оточуючих (я згоден з іншими – колективістська, групова) та амбівалентного ставлення (мені однаково) [11, с. 112].

Тобто, нормативність особистості є її характеристикою, що відображає процес засвоєння соціальних норм і виступає необхідною умовою існування особистості в онтогенезі.

Поведінка особистості має нормативну складову, яка визначається сферою та функціями її діяльності. Прийняття нормативних рішень та ймовірність нормативної поведінки особистості залежать від фактора спілкування та групових взаємовідносин в процесі спільної діяльності.

Професійне середовище закладу вищої освіти зі специфічними умовами навчання продукує специфічні моральні норми: норми-заборони, норми-рамки та норми-зразки, а суб'єкт-суб'єктні відносини безпосередньо впливають на розвиток нормативної поведінки курсантів.

Список бібліографічних посилань

1. Кудрявцев В. Н., Бородин С. В., Кудрявцев Ю. В. Социальные отклонения. М., 1989. 365 с.
2. Лукашева Е. А. Человек, право, цивилизации. Нормативно-ценностное измерение. М. : Норма, 2009. 384 с.
3. Липатов Э. Г. Нормативность правовых явлений : дис. ... канд. психол. наук : 12.00.01. Саратов, 1996. 188 с.
4. Пащенко А. К. Развитие нормативного поведения младших школьников: структурно-диалектический подход. Saarbrücken : LAMBERT Academic Publishing, 2012. 196 с.
5. Нурмухаметов Э. А. К вопросу о структуре нормативности как характеристике личности. *Вестник Башкирского университета*. 2013. Т. 18, № 3. С. 912–915.
6. Васильев В. Л. Юридическая психология. СПб. : Питер, 2009. 608 с.

7. Веракса Н. Е. Личность и культура: структурно-диалектический подход. *Перемены*. 2000. № 1. С. 81–107.

8. Бязрова Т. Т. Социальная норма и социальные отклонения в поведении. *Актуальные вопросы современной науки*. 2010. Вып. 15. С. 144–151.

9. Булах С. И. Формирование нравственного сознания личности курсанта вуза МВД России средствами массовой информации : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Барнаул, 2002. 198 с.

10. Пашенко А. К. Структурно-диалектический подход к пониманию проблемы нормативного поведения личности. *Филология и культура*. 2012. № 3 (29). С. 299–304.

11. Гарькавець С. О. Природа та генеза соціально-нормативної поведінки особистості. *Проблеми сучасної психології*. 2013. Вип. 19. С. 106–114.

Одержано 22.04.2019

★

УДК 343.359.8

Олексій Михайлович Нестеренко,

*аспірант Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ*

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ТА ФІЗИЧНИХ ОСІБ – ПІДПРИЄМЦІВ

Підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб-підприємців визнано законодавцем як кримінально-каране діяння в жовтні 2013 року. За період свого існування, а це більш ніж п'ять років, дана кримінально-правова норма продемонструвала свою нагальну потребу і актуальність. Так, наприклад, статистика облікованих кримінальних правопорушень за ст. 205-1 КК України в 2014 році склала 24 випадки, а вже в 2018 році – 269. Аналогічну тенденцію на зростання також демонструє показник абсолютної кількості засуджених осіб: в 2014 році це 1 особа, а в 2016 році – 75. Все вищезазначене зайвий раз підтверджує той факт, що злочини пов'язані з підробленням документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб-підприємців мають доволі суттєву динаміку зростання і відповідну частку в злочинності України.